

Evarist Feliu, un capellà empordanès entre joves i presoners

Josep Clara^{a*}

^a Departament d'Història i Història de l'Art. Universitat de Girona

RESUM

Originari de Sant Mori i ordenat prevere el 1923, mossèn Evarist Feliu Soler (1898-1968) va desenvolupar una activitat sacerdotal que presenta dues cares contraposades: la de capellà dels joves en casals d'estiu i la Federació de Joves Cristians de Catalunya, i la de capellà de la Presó Provincial a la postguerra. En 1943 va assumir un càrrec de l'Acció Catòlica a Madrid. Per a uns fou un capellà exemplar i un sant; per a d'altres, un personatge discutit i mal vist.

Paraules clau: Federació de Joves Cristians de Catalunya, capellans de presons, Acció Catòlica, repressió franquista.

Evarist Feliu, a local chaplain between the young and prisoners

ABSTRACT

Born in Sant Mori and ordained in 1923, the priestly engagements of reverend Evarist Feliu Soler (1898-1968) show two opposing sides: on the one hand, that of a chaplain of summer camps and of the Federation of Young Christians of Catalonia, and, on the other hand, that of the chaplain of the Provincial Prison during the post-war. In 1943 he took office with the Catholic Action in Madrid. For some he was an exemplary chaplain and a saint, for others a controversial and unpopular figure.

Keywords: *Federation of Young Christians of Catalonia, priests of prisons, Catholic Action, Francoist repression.*

* Correspondència: Josep Clara
E-mail: josep.clara@udg.edu

PRIMERES NOTÍCIES

Evarist Feliu Soler va néixer a Sant Mori (Alt Empordà), el 30 de juny de 1898. Era fill de Jaume Feliu Pol, de Sant Mori, i Dolors Soler Bagó, d'Avinyonet. La família oferí dos fills a l'Església. Un germà petit del nostre protagonista, Càndid (Sant Mori, 1904-Barcelona, 1936), professà al monestir de Montserrat amb el nom de Plàcid Maria, on li confiaren la prefectura de l'escolania i fou víctima de la persecució dels primers dies de la Guerra Civil.¹

El noi empordanès, a partir de 1911, va forjar-se per a la carrera eclesiàstica a la preceptoria de Banyoles, al Seminari menor del Col·lell i al Seminari de Girona, en un temps dominat per la crisi del sistema de la Restauració i el ressò de la I Guerra Mundial, quan el centre de formació de capellans era presidit pels rectors Antoni Oms (Blanes, 1846-Girona, 1920) i, tot seguit, per Josep Mundet (Torroella de Montgrí, 1846-Girona, 1931). A l'expedient personal de notes hi predominen els *meritissimus*. El nombre d'estudiants ranejava als tres-cents.

Essent seminarista s'implicà en el Casal d'estiu, en el qual va treballar al costat de Jaume Moret Rovira (Lleida, 1889-Palol d'Onyar, 1963), ordenat el 1922, i Ramon Serra, que va marxar a missions. El 1922 rebé la tonsura de mans del bisbe de Barcelona, Ramon Guillaumet (Olot, 1856-Barcelona, 1926). Juntament amb disset companys, fou ordenat, el 22 de setembre de 1923, pel bisbe de Girona Gabriel Llompart.² Era de la mateixa promoció de Ferran Forns (Girona, 1897-1968), que excel·lí en l'escolania del Mercadal, i de Francisco Gallart (Calella, 1898-1976), rector que fou de Palau-saverdera, de tarannà franquista.

Feliu no va fer part de la colla d'estudiants que destacaren pel conreu de les lletres catalanes: Xavier Carbó (Cassà de la Selva, 1893-1918), Joan M. Feixas (Sant Esteve d'en Bas, 1892-Sant Feliu de Guíxols, 1924), Lluís G. Pla (Girona, 1892-1961), Camil Geis (Girona, 1902-Sabadell, 1986), etc.³ El darrer ha escrit sobre les limitacions intel·lectuals dels professors que els instruïren: "Pel que fa referència als meus professors en el Seminari, tinc el sentiment de dir que foren ben pocs els que deixaren solc en la meua formació cultural. Entre aquests pocs, es destaquen el professor d'Humanitats, Dr. Josep Comerma, i el de Filosofia, Dr. Josep M. Llovera".⁴

El prevere empordanès va celebrar la primera missa al poble natal i no amplià estudis per llicenciar-se en teologia. De seguida fou nomenat professor de llatí i de cant gregorià al Seminari on havia estudiat. Va fer part de la Comissió diocesana de

1. Alguna notícia en el llibre de Narcís XIFRA i RIERA, *Montserrat, juliol de 1936*, Barcelona, Pòrtic, 1975, pàssim, i Josep MASSOT i MUNTANER, *Església i societat a la Catalunya contemporània*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003, p. 567-572.

2. *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Gerona*, 1923, p. 364-365.

3. Per a una panoràmica de la diòcesi, Josep M. MARQUÉS, "La diòcesi de Girona de 1906 a 1925", *Església i societat a la Girona contemporània*, Girona, Cercle d'Estudis Històrics i Socials, 1993, p. 73-115.

4. Camil Geis, *Els que he trobat pel camí*, Sabadell, AUSA, 1986, p. 19.

Música Sagrada i de la Junta diocesana de la Doctrina Cristiana. Durant els estius prosseguí el Casal sota la denominació de “Nens de Jesús i de Maria Immaculada”, una obra que aleshores la societat civil era incapaç d’organitzar. La lloança de la iniciativa que impulsà és del diari de la drete catòlica vinculada a la Lliga:

“Quina és la finalitat de la institució? La d’aplegar durant les mesades estivals, tan bon punt tanquen llurs portes les Escoles, a tots els minyons sense distinció de classes socials. Quina és la labor que realitza? La de donar als menuts una educació moral i social, i enfortir-los anant de matí i tarda a passejar, jugar i conrear la cultura física.

L’obra és d’un caire popular i democràtic, on s’entrenen els nostres nois a una germanívola convivència, que els predispesa exemplarment a una comunitat amical. És, per tant, una petita escola de civisme sense enfarfec i els encarcaraments d’un oficialisme escolar o d’un mestratge poc comprensiu. A ple aire es copsen millor els ensenyaments, es desenvolupen amb major intensitat les imatges i aprofita més la bona paraula que ha de donar després un esplert abundós de normes, d’idees i de bona minyonia. Les cèl·lules tendres i primàries d’una futura col·lectivitat tenen un principi d’amor, de bé i de virtut ben infiltrat en les intel·ligències que comencen a badar-se, com una poncella, a la llum de la vida”.⁵

Així mateix, mossèn Feliu s’implicà en la predicació per tota la diòcesi i, com a secretari, en la Setmana Litúrgicomusical de 1929. Una publicació afí a la dictadura de Primo de Rivera va elogiar-lo com a organitzador i propagandista: “*este fervoroso apóstol de todo lo santo, justo y piadoso, Rdo. D. Evaristo Feliu, que una vez más se ha demostrado en el secreto, como pocos, del nuevo arte de la propaganda. Sépase para lo futuro, y tómesese nota de la habilidad organizadora del Rdo. Feliu para cuantos actos católicos se proyecten en Gerona*”.⁶ En sentit més global, hem de tenir en compte l’observació de Josep M. Marquès, el qual ha escrit que “l’enfocament de la setmana era més apostòlic que no pas musical. Organistes i mestres de capella hi feren de convidats de pedra”.⁷

Feliu agafà encara més protagonisme en temps de la II República, amb la Federació de Joves Cristians de Catalunya, i a la postguerra, com a capellà de l’establiment penitenciari. La visió hagiogràfica l’ha presentat com “un atleta de Crist”.⁸ Però, si la perspectiva contempla tota la complexitat del període, el resultat final resulta força més crític i matisat. En aquest sentit, resultaria més completa la visió de Josep M. Marquès: “Feliu tenia fusta de líder; conjugava una profunda espiritualitat amb

5. “Institució lloable”, *Diario de Gerona*, (12 de juliol de 1927), p. 2.

6. “La Semana Litúrgico-Musical”, *La Ciudad*, (23 de novembre de 1929), p. 1. Una mostra del que Feliu podia propagar en l’article “Semana Litúrgico-Musical”, *La Ciudad*, 19 d’octubre de 1929, p. 6.

7. Josep M. MARQUÈS, “Organistes i mestres de capella de la diòcesi de Girona”, *Anuario Musical*, 54 (1999), p. 97.

8. Josep M. CERVERA, *Un atleta de Crist. Biografia de mossèn Evarist Feliu i Soler*, Girona, 1993.

molta fe en les seves empreses i amb un idealisme ingenu que havia de tenir eficàcia de captació de persones durant el temps del seu servei".⁹

Aquests detalls personals contrastaven, per descomptat, amb una situació més relaxada, replegada i enrurada de la clerecia i de l'Església organització, durant els anys vint i trenta. Són paraules d'un canonge de la catedral: "*Cunde en lo alto la inacción, los moldes viejos; no el espíritu dignificador de la doctrina de Cristo, que apenas se aprende, que poco se medita y que se practica menos*"; "Veiem que són cridades a les primeres dignitats o s'eleven als primers setials i presidències persones d'escassa capacitat, que ocupen un càrrec més o menys vistós en força de les circumstàncies, i després de tenir-lo han arribat a creure's que ningú el podia ostentar tan bé com ells. Aquests sense condicions obtenen les presidències i desnaturalitzen les agrupacions que inconsideradament els escollí per cap i direcció; i aquelles institucions derivades de l'esperit de vitalitat i vera ufanor de l'Iglésia, resten inactives, ocioses, a voltes contraproductes. Quan[t] de mal han causat els arrivistes, els improvisats, la mesocràcia a l'esperit religiós del nostre Bisbat! Tant és la seva ambició d'obtindre aquells puestos, com la incapacitat per a desempenyar-los, i en la seva inconciència s'arriben a creure que la seva sort és talent; i encara de vegades ocupa el lloc de la sort un rastrerisme descomunal".¹⁰

CONSILIARI DELS FEJOCISTES

La Federació de Joves Cristians de Catalunya va ser fundada el 1931 per Albert Bonet Marrugat, que en fou el consiliari. Fou un moviment catòlic, formatiu, compost de grups, unions, agrupacions i un consell federal; un organisme juvenil ben organitzat i caracteritzat alhora per un fort catalanisme i catolicisme. S'imposà com a lema la frase atribuïda a Torres i Bages: "Catalunya serà cristiana o no serà", és a dir, aspirava a cristianitzar tot el jovent català. "No fem política, ni pertanyem a cap partit. Però volem fer Pàtria per damunt les polítiques i els partits [...] Volem, especialment, enfortir la nostra cristianitat racial, fent-la més sincera, més viva, més il·lustrada i més fecunda", resava la crida als joves de Catalunya encapçalada per Fèlix Millet Maristany.¹¹ Tanmateix, tal com van anar les coses a casa nostra, els components de la Federació de Joves Cristians de Catalunya foren titllats de feixistes (a Girona el periòdic *Combat* els tractà de Farsants Jesuïtes Canalles) i objecte de persecució.

9. Josep M. MARQUÈS, "Vida i mort de l'Acció Catòlica gironina (1940-1963)", *Miscel·lània Lluís Esteva*, Sant Feliu de Guíxols, Institut d'Estudis del Baix Empordà, (2006), p. 198.

10. Josep CLARA, "Una crítica a l'Església diocesana d'abans de la guerra: la del canonge calongí Josep Morera", *Estudis del Baix Empordà*, 18 (1999), p. 181.

11. Vegeu el llibre col·lectiu *La Federació de Joves Cristians de Catalunya. Contribució a la seva història*, Barcelona, Nova Terra, 1972. També Pere CODINACH i VERDAGUER, *La Federació de Joves Cristians de Catalunya (1931-1936)*, Barcelona, Claret, 1990.

No ha de sorprendre, doncs, que l'entitat esdevingués un planter d'incorporats al Terç de la Mare de Déu de Montserrat, durant la guerra, i d'afiliats al Partit Únic durant la postguerra. L'escriptor Josep M. Gironella (Darnius, 1917-Arenys de Mar, 2003) podria ser-ne un exemple representatiu, com també Josep M. Ginès, Joan Palahí, Marian Oliver, Feliu Matamala...

A Girona, el bisbe Josep Cartaïà, acabat d'arribar a la diòcesi, l'any 1934, va reconèixer la Federació com a moviment d'Acció Catòlica del bisbat, per bé que sotmetent-la a les directrius foranes. En aquest sentit, Josep M. Marquès és contundent: "S'ha repetit tantes vegades que el bisbe Cartaïà estimava tant la FJC que la va declarar Acció Catòlica, que molts han acabat creient-s'ho. Justament es tractava del contrari. Estimava tant l'Acció Catòlica que va robar a la FJC efectius per sumar-los a ella".¹² Mossèn Feliu en fou el primer consiliari diocesà. Alhora va fer de consiliari a la secció de Minyons de Muntanya "Berenguer d'Entença", propiciada per la mateixa entitat el 1935.

El capellà i líder del grup deixà bons records entre els participants. El testimoniatge de Jaume Ministral Masià (Girona, 1914-Barcelona, 1982) reporta una imatge de perfecció copsada al temps d'estar al costat del mossèn: "Imagineu un rostre tallat en pedra, sempre ben afaitat, la sotana neta, pobra i ben cordada, uns ulls de foc i el somriure sempre als seus llavis. Un capellà baixet, sempre rodejat de joves [...] El moment lluminós de la vida d'aquest home fou quan va trobar l'eina que necessitava, la Federació de Joves Cristians de Catalunya, i amb ell un ideal capaç d'electritzar els idealistes: Crist i Catalunya [...] Mossèn Feliu era el perfecte sacerdot apolític. Mai no va opinar res sobre aquest tema en els turbulents anys abans del 36".¹³

A l'hora de les valoracions positives, Enric Mirambell Belloc (Girona, 1922), cronista oficial de la ciutat, rebla el clau: "Els fejecistes gironins comptaren amb un consiliari excepcional. Era mossèn Evarist Feliu, un capellà que es caracteritzava per la simplicitat del seu cos i la grandesa del seu esperit. Home profundament espiritual i extraordinàriament actiu. En la seva personalitat sacerdotal, s'hi reunien la interioritat del contemplatiu i la dinàmica del missioner".¹⁴

TEMPS DE GUERRA

El procés revolucionari que seguí al fracàs de l'aixecament militar de 1936 va resultar traumàtic per als components de la institució eclesiàstica, identificada amb les dretes i el poder tradicional. Mossèn Feliu, com molts altres companys, va ser detingut i retengut pel Tribunal Popular al preventori instal·lat al Seminari.

12. Josep M. MARQUÈS, "Vida i mort ...", p. 190.

13. Jaume MINISTRAL I MASIÀ, "Recordant mossèn Feliu", *Presència*, 167 (14 de setembre de 1968), p. 3.

14. Enric MIRAMBELL, "Els fejecistes", *Diari de Girona*, (28 d'octubre de 1990), p. 7.

Va ser alliberat el 2 de setembre de 1937. Així ho anota un altre capellà pres: “Avui han estat jutjats tres companys més: R. Evarist Feliu Soler, Josep Soler Ametller i Jaume Ayats. Ha estat un judici original, en el qual, per no comparèixer l’advocat d’ofici, s’han hagut de defensar ells mateixos i, sense testimonis de cap mena, han estat totalment absolts i posats en llibertat a quarts de 4 de la tarda”.¹⁵

En moments complicats, el capellà fou ajudat per l’escriptor Carles Rahola. El testimoniatge d’Agustí Cabruja, que treballava a la Comissaria de la Generalitat, certifica l’actuació humanitària de l’escriptor que acabà fatalment afusellat el 1939, quan la justícia franquista esdevingué inhumana: “Jo, potser més que ningú, puc parlar de l’obra generosa i humanitària que, en aquelles hores inoblidables de la revolució, va dur a terme en favor dels sants barons de l’església gironina, el nostre historiador... Així és com Carles Rahola va salvar la vida de molts sacerdots, sinó que fins va arribar a obtenir de les nostres autoritats el vistiplau perquè quatre o cinc distingits i coneguts eclesiàstics de la Catedral poguessin treballar, junt amb ell, en franca i cordial companyonia, en l’arxiu de la Comissaria de la Generalitat; allí, entretenant-se revisant papers, ordenant documents i llibres”.¹⁶

Fora de la presó, Josep Teixidor Fontfreda (Amer, 1922-Girona, 1978), futur capellà del bisbat, testimonià que el visitava en temps vedats als actes religiosos: “*En el periodo de la persecución, Mosén Feliu escuchaba mis confesiones. Me recibía en un pisito de la calle de las Ballesterías que daba al río. Mediante una clave cifrada había que recordar número y piso. Su aposento era una inmensa plenitud de Dios*”.¹⁷

Efectivament, passats els moments més difícils i compromesos, Feliu va desenvolupar una gran activitat en el culte clandestí.¹⁸ Viatjà per les terres gironines per dur l’eucaristia, fomentà el culte clandestí i animà els malalts. Ho apunta mossèn Cervera: “Amb bicicleta i a peu, recorregué tot el bisbat més d’una vegada, visitant els cristians perseguits o dispersos. Enardia les famílies amb la seva càlida paraula i aixecava els esperits amb el sagrament del perdó i l’aliment eucarístic que portava sempre”.¹⁹

Maria Alonso Canals (Barcelona, 1915-Girona, 2014), que va ser delegada provincial d’excaptius i delegada provincial de Premsa, Propaganda i Ràdio de FET y de las

15. Arxiu Diocesà de Girona, “Diari escrit pel reverent Dr. Josep Casanovas i Genover, natural de l’Armentera i catedràtic del Seminari, durant el temps que estigué pres pels comunistes al Preventori de Girona i abans prop de l’antiga caserna d’Artil·leria, prop d’on hi ha la columna del lleó”.

16. Agustí CABRUJA i AUGUET, *Polítics i escriptors gironins durant la Segona República*, Girona, Ajuntament de Salt-Diputació de Girona, 1987, p. 11.

17. “Mosén Feliu, obstinado optimista”, *Los Sitios*, (15 de setembre de 1968), p. 4.

18. Albert MANENT i Josep RAVENTÓS, *L’Església clandestina a Catalunya durant la Guerra Civil (1936-1939)*, Barcelona, Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 1984, p. 74 i 230.

19. Josep M. CERVERA i BERTA, *Testimoniatge de Fe i de Fidelitat. Els preveres de la diòcesi de Girona víctimes de la revolta del 1936*, Girona, Bisbat de Girona, 1991, p. 151.

JONS, sota el pseudònim de Cierzo, en referia un detall de quan va ser detingut a Figueres:

“¿Conoce a Mossén Feliu? –nos preguntaba, a fines del 38, un policía.

–¿Y cómo no?

–Debe de estar loco. Le han detenido en Figueras, y ha declarado que es sacerdote y que su viaje obedecía a su “ministerio sacerdotal”. No ha habido forma de arrancarle a quiénes había visitado, ni aun amenazándole por haber operado en zona fronteriza. “Lo siento, créanlo –ha estado diciendo pero no puedo decirlo. No puedo”. Ha venido a Gerona en el coche de dos policías del SIM. “No lo crearás –me ha dicho uno–. Se ha pasado el viaje dándonos consejos y hablándonos del alma y de la existencia de Dios”.²⁰

En tot cas, mossèn Feliu Feliu va saber moure's enmig de les dificultats d'aquell moment i esdevingué un heroi per a les persones a les quals reportà un consol.

UNA FUNCIO COMPLICADA

Amb l'entrada de les tropes franquistes, l'antic consiliari dels joves va ser nomenat capellà de la Presó Provincial de Girona, ja que fou considerat l'element més adequat pel superior. El bisbe Cartaña va dir al coronel Alfonso Velasco, cap del Servei Nacional de Presons, el 14 d'abril de 1939:

“Habiéndome pedido el Sr. Director de la Cárcel Provincial de Gerona que le designara un sacerdote, ya que no podía ejercer el cargo el antiguo Capellán del Cuerpo de Prisiones,²¹ en 2 de marzo último, considerando que era un caso de urgente necesidad y atendíendome al espíritu de las disposiciones vigentes sobre la asistencia religiosa a los prisioneros, designé al Rdo. D. Evaristo Feliu y Soler, sacerdote que por sus relevantes cualidades creí que desarrollaría una obra de verdadero apostolado. Pero quise fijar un tiempo de prueba antes de proponerle a V.E., a fin de asegurar el éxito de la finalidad que se persigue en la Orden del Ministerio de Justicia del día 3 de octubre de 1938.

Transcurrido el plazo de prueba, y habiendo comprobado el concepto que tenía del referido sacerdote, de conformidad con lo Primero de la citada Orden, tengo el honor de proponer a esa Jefatura de su digna dirección para el cargo de Capellán de la meritada Cárcel Provincial, al Rdo. Evaristo Feliu y Soler, Presbítero, dejando al recto criterio de V.E. señalar la gratificación que haya de percibir, y sí únicamente haciendo constar que hay más de mil prisioneros, los cuales son atendidos con todo el celo y caridad que pudiera

20. CIERZO, “Mossén Feliu”, *Los Sitios*, (25 de juliol de 1968), p. 3.

21. El capellà al·ludit era mossèn Joan Fuster Cuyàs (Barcelona, 1883-Móra la Nova, 1962), que fou empresonat, condemnat a mort (5 de maig de 1939) i indultat, gràcies a la intervenció del bisbe.

*hacerlo el Capellán más exacto cumplidor de sus sagrados deberes y que el Rdo. Feliu, que es Profesor del Seminario, en la actualidad no cobra asignación por no estar abiertas las clases y no disponer el referido Establecimiento de medios para satisfacerla".*²²

La funció dels capellans de presons –poc interessats a preguntar-se per la defensa del dret a la vida i les injustícies del franquisme– afectà directament la vida quotidiana del món penal. De Girona es podria repetir allò que Hilari Raguer, historiador i monjo de Montserrat, anuncia com a norma general: *"En cuanto al comportamiento de los capellanes de prisiones, los recuerdos de muchos presos revelan una obcecación en aquéllos inhumana. Escritos de algunos de estos capellanes confirman que fueron ellos los obcecados, y no los presos en sus recuerdos"*.²³

Cal tenir en compte que el reglament de la institució i que l'Església va acceptar, els convertí en agents del règim: *"El Capellán no debe hablar jamás ni en público ni en privado de asuntos procesales, ni poner en tela de juicio la justicia de las condenas, ni ofrecer su intervención o buenos oficios que a él le están estrictamente prohibidos aun aquéllos que pudieran ser lícitos en otras personas"*.

A l'establiment de presos, mossèn Feliu va col·laborar en totes les escenes del nacionalcatolicisme, al costat de les autoritats del moment. I aprofità les prèdiques per lloar-les i felicitar el director de la presó. La crònica dels actes celebrats el dia de sant Pere de 1939 és prou explícita: *"La homilía corrió a cargo del Capellán del Establecimiento Reverendo D. Evaristo Feliu. Puso de relieve la significación de S. Pedro en la Iglesia Católica y con sentidas frases hizo alusión a la Fiesta onomástica del Director, al que deseó toda suerte de prosperidades y felicitó por el orden y la disciplina que ha sabido imponer en el Establecimiento"*.²⁴

IMPRESSIONS DELS EMPRESONATS

Carles Rahola, abans de ser executat, parlà bé del nostre capellà en les frases de comiat a la família: *"Passen les hores al costat del bon amic Mn. Feliu, que m'acompanya en aquests moments dolorosos. Bon consol la seva paraula"*.²⁵ Favor per favor. No podia ser altrament. Ja he apuntat que Rahola havia ajudat el mossèn en temps de persecució.

22. Josep CLARA, *Epistolari de Josep Cartañà, bisbe de Girona (1934-1963)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2000, p. 101-102.

23. Hilari RAGUER, "Los mártires de la guerra civil", *Razón y Fe*, 1067-1068 (setembre-octubre de 1987), p. 890.

24. "La Fiesta de S. Pedro en la Prisión Provincial de Gerona", *El Pirineo*, (1 de juliol de 1939), p. 2.

25. Carles RAHOLA, *Papers de presó: Comiat i fulls solts*, Girona, Ajuntament de Girona, 1989, p. 32.

Aleshores mossèn Feliu va conèixer escenes de tots colors. Ho explica el mestre Juli Pallí Vilaseca (Calonge, 1903-Palamós, 1985), que va ser alcalde de les Planes: "Mentre estava celebrant la missa mossèn Feliu, com de costum, tots els dies a les 8 del matí, a l'escola, el Pois n'ha fet una de les seves. Quan més gran era el silenci, s'ha posat a renegar d'un manera extraordinària dintre de la seva cel·la, però com que ho feia amb tota la seva força, els que estàvem dintre l'escola sentíem amb tota claredat tot el que deia. Mossèn Feliu ha continuat la seva feina de benedictí, però quan ha acabat s'ha dirigit a la cel·la on viu en Pois i ha tingut lloc la següent escena: Mossèn Feliu s'ha agenollat als peus del Pois amb els braços en creu dient-li: "pega'm, bufeteja'm!, però no et caguis en la meua mare, que cap culpa hi té". Resposta del Pois: "què m'has fet tu per pegar-te? Són aquests malparits que m'han fet tancar. Mira com vaig! Sense roba! Sóc maltractat i tinc gana". "No siguis així, germà... jo te'n donaré, de roba! -li diu mossèn Feliu. Venera aquesta estampa, que pots treure'n un sens fi de consideracions, tot i ésser com ets".²⁶

El mateix testimoni relata que s'esforçava per convèncer, però que no ho aconseguia: "*Continúan las pláticas religiosas de los preparativos para la festividad del cumplimiento pascual. Por las mañanas es mosén Feliu el encargado de esta misión: por la tarde, el canónigo Costa.*"²⁷ *A pesar de los esfuerzos que hacen para convencer, comprendo que la mayor parte de la población reclusa se muestra contraria a lo que ellos manifiestan y que serán muchos menos que el año pasado los que tomarán la comunión. Denotan el descontento, pues son demasiados los engaños que hemos tenido durante el tiempo que nos falta la libertad*".

Per la seva banda, Josep González i Campeny (Sant Antoni de Calonge, 1909-2005), paleta, anota: "En les conferències no hi faltava la presència de mossèn Feliu, capellà de la presó, que amb la seva religió de cada dia, ens tractava com si fóssim criatures de 12 anys. Era un pesat en tots els sentits, amb els seus sermons".²⁸

Una vegada, el mossèn va preguntar a un grup d'empresonats selectes, gent de carrera i estudis, entre les quals hi havia un metge: "Què diuen els presos de mi?". La resposta que obtingué va ser que les opinions estaven dividides. "Ja ho suposo" -va replicar el capellà. Però potser no s'esperava allò que, finalment, li van transmetre per continuar la conversa: "Els uns es caguen en el seu pare, i els altres, en la seva mare". Com ha explicat Hilari Raguer, els capellans de presons, en conferències i prediques adreçades als presos i als condemnats, els recriminaven els crims comesos i els advertien que anirien a l'infern si no es confessaven. Aquestes orientacions pastorals representaven una altra càrrega que trobava una sortida en la blasfèmia: "Al terror físic s'unia el terror espiritual, amb la intenció

26. Memòries incloses en l'obra citada a la nota 28. El Pois era un pres, afusellat el 18 de maig de 1940.

27. Josep COSTA VIVES (Olot, 1881-Girona, 1948) era canonge lectoral des de 1928.

28. Josep GONZÁLEZ i CAMPENY, *Revolució, guerra i presó (Crònica personal (juliol 1936-juny 1943))*, 1992, edició policopiada, p. 171.

d'arrencar als reus una confessió, fos com fos, abans de morir. Per als condemnats no creients, o no practicants, aquelles prèdiques suscitaven unes ganes irresistibles de blasfemar".²⁹

Un altre testimoni escriu: "Quan els presos que sortien cap al cementiri li donaven alguna carta per a la seva família, les entregava al director en lloc d'entregar-les a destí. Quan vaig entrar a oficines, el 1940, les vàrem trobar, jo i en Fornells, de Salitja, abandonades en un caixó i les vàrem fer arribar a bastants famílies".³⁰

Joan Canadell Plana (Sant Gregori, 1920-2009), antic reclus, va contrastar el relat necrològic que li van fer els admiradors "dient que era una bellíssima persona" amb el record de la imatge "quan un matí arribava fregant-se les mans i rient" com a preludi dels afusellaments, i les accions forçades per confessar els condemnats abans de ser afusellats.³¹

Un dels presos aplega els diàlegs que es produïen a les darreres hores dels sentenciats a la darrera pena, i en els quals mossèn Feliu simplificava les coses:

–Vinc perquè la teva ànima se salvi. Ja has pogut veure que aquesta vida no és res.

–Deixa'm tranquil!

–Pensa que a un costat hi ha el cel i a l'altre, l'infern! Pensa que aquesta és la teva hora decisòria per a l'eternitat!

–Deixa'm tranquil i no em maregis més! Pensa que l'ànima és meua i sóc lliure de fer d'ella el que millor em plagui.

A Martí Pou (Girona, 1915), antic fejecista condemnat a mort i afusellat, i a la seva família, va fer-los creure que li arribaria l'indult, però el mateix empresonat s'adonà de l'actitud teatral del capellà. El 26 de juny de 1939, Pou explicava als pares la il·lusió falsa: "Acaba de cridar-me Mn. Feliu i m'ha assegurat (alguna cosa deu haver vist) que tinc la pena commutada". Tanmateix, deu dies abans de l'execució, va escriure: "Avui al matí ha vingut Mn. Feliu a imposar-nos l'escapulari de N.S del Carme; li he demanat parlar després de fer les cerimònies a cada una de les celdes, parlar amb ell; m'ha dit que sí i, malgrat tot, no ha vingut, què vol dir això? Em fa l'efecte que en aquest assumpte us han portat contents i enganyats, com es diu vulgarment. Així doncs, haig de caure sense remei".³²

29. Hilari RAGUER, *Divendres de passió. Vida i mort de Manuel Carrasco i Formiguera*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984, p. 385.

30. Aportació escrita a l'autor.

31. Joan CANADELL I PLANA, *Apunts d'una silenciosa dissidència*, Cartellà, Ateneu l'Aulina, 1997, p. 87-89.

32. Josep CLARA, *Girona 1939: quatre sentències de mort*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2001, p. 155-156.

L'animadversió de familiars d'afusellats va ser tan notable que han escrit –sense conèixer la reglamentació del cas– que el capellà de la presó era l'encarregat de rematar-los: “El tret de gràcia era disparat per un mossèn, que després anava a passejar-se per les cel·les amb la sotana tacada de sang”.³³ El mossèn, certament, havia d'intervenir en les execucions per donar el darrer servei religiós i l'extremunció– als condemnats a la pena capital, la qual –tal com estava ordenat– s'havia de practicar entre el tret de l'escamot i el tret de gràcia que disparava l'oficial –no el capellà– que manava el piquet.

BATEIG D'UN FALSARI

Un episodi que acabà molt malament va tenir el nostre capellà com a protagonista destacat. Mossèn Feliu va descobrir entre els presos un xicot de 27 anys, que deia que no havia rebut el baptisme, ni havia estat escolaritzat. Havia entrat a l'establiment de presoners com a Vicente Pérez López. Un dia va dir al capellà que, penedit d'errors passats, volia posar ordre a la seva vida. Després d'unes tandes de catecisme i alfabetització, demanà autorització per rebre el baptisme. El capellà s'ho va creure ingènuament i li va redactar la instància dirigida al bisbe, i ell només hi posà una signatura falsament tremolosa, pròpia dels poc instruïts a l'escola. Era el 15 de setembre de 1941. Sotmès a nous interrogatoris, el pres –que deia que era natural d'Algèria– manifestà que no tenia família i que estava disposat a complir els preceptes de l'Església *“oyendo misa todas las fiestas y frecuentando la Iglesia; porque habiendo sido instruido con cariño por los sacerdotes de la Religión cristiana, quiero permanecer en ella hasta mi muerte”*.

El 24 de setembre, festa de la patrona del cos de Presons, resultà un dia esplèndid per a la cerimònia. El bateig del pres i l'administració del sagrament de la confirmació van anar a càrrec del bisbe Cartaïà. Les primeres autoritats de Girona no van faltar a un acte tan sonat i falaguer. Mossèn Feliu celebrà, cofoi, l'espectacle, i tothom lloà l'obra educativa i regeneradora en el pla humà i patriòtic que es realitzava a les presons de Franco. L'esdeveniment va ser immortalitzat pels fotògrafs, els quals copsaren les escenes més emotives i brillants de la jornada.

Però les fotografies que donaren protagonisme al nou batejat resultaren fatals per al reclus. A partir de les imatges que foren publicades en premsa dedicada als empresonats, es va arribar a descobrir la veritable personalitat del pres: es tractava de Ramon Velasco Cases, conegut com el *Pincelito*, un activista de Benejúzar, que ja havia estat engarjolat durant el temps de guerra per les accions radicals i sanguinàries.

33. Esther LLORENÇ i Aida LORENZO, “Els primers i els últims afusellats”, *Revista de Girona*, 298 (2016), p. 42.

Desvelada la farsa, uns policies el traslladaren a Oriola. Sotmès a consell de guerra va ser acusat de matancer i fou afusellat, a Alacant, el 19 de maig de 1942. El ridícul de mossèn Feliu no pogué ser més monumental. Potser per això, el bisbe no tornà a posar els peus a la presó.³⁴

CAP A MADRID

El bisbe Josep Cartañà es mostrà contrari a deixar marxar capellans de la diòcesi, perquè argumentava que els necessitava. Però va permetre que dos seguissin rutes foranes: el doctor Josep Morera Sabater (Calonge, 1887-Girona, 1971), que podia fer-li ombra com a home intel·ligent i que, després de ser vicari general del bisbe Modrego a Barcelona, va tenir una destinació d'auditor al Tribunal de la Rota Espanyola (1948), i el nostre personatge. En el cas de mossèn Feliu, el bisbe de Girona, el 1943, accedí que fos destinat a Madrid com a consiliari dels joves d'Acció Catòlica, càrrec que exercí fins al 1949. Segurament va ser una manera hàbil de treure-se'l de Girona, on l'activitat pastoral a la presó havia suscitat molts dubtes i animadversió entre les famílies dels empresonats i executats a la darrera pena. Ja no es reintegrà mai a la diòcesi d'origen i només s'hi deixà veure en algun viatge escadusser.

A l'hora d'acomiar-lo, el seu company Carles de Bolòs (Olot, 1885-Girona, 1959), publicista del nacionalcatolicisme, va descriure'l com un asceta: *"Mosén Feliu es, ante todo y por encima de todo, un asceta [...] Y estamos íntimamente persuadidos que este ascetismo ha sido el generador de todo lo demás [...] En el ascetismo ha aprendido a ser compasivo, pero también comprensivo de los males del alma y de ahí su estudiada y fuerte inclinación a atraer y nunca a repudiar a nadie. Para él todo lo humano ha sido secundario, ha pasado por encima de todo; pero no ha desaprovechado tampoco nada de lo que pudiese servirle de medio de atracción para congregar las gentes alrededor de Cristo"*.³⁵

Vida Parroquial, de Figueres, remarcà: *"Durante la guerra fue detenido varios meses en la Cárcel de Gerona y algunos días en el castillo de nuestra Ciudad. Muchos de nuestros amigos, hoy ex-cautivos, pudieron apreciar en aquellas ocasiones toda su capacidad de abnegación, esfuerzo y caridad cristiana. Desde la liberación ocupaba además el cargo de capellán de la cárcel de Gerona, donde desarrolló una maravillosa labor de apostolado, que dio por fruto numerosas conversiones gracias a su perseverancia y santidad. Es un modelo de sacerdotes virtuosos, tenaces y luchadores. Posee cualidades de gran educador y es un conocedor profundo de la psicología juvenil"*.³⁶

34. Josep CLARA, "Una història de presó a la Girona de postguerra", *Revista de Girona*, 169 (1995), p. 146-149.

35. GERIÓ, "Mosén Feliu", *Los Sitios*, (22 de juliol de 1943), p. 2.

36. "El reverendo Evaristo Feliu, consiliario nacional de los jóvenes de Acción Católica", (12 d'agost de 1943).

De Madrid estant, fou soci de la Pontificia i Real Acadèmia Bibliogràfica-Mariana de Lleida.³⁷ A la capital de l'Estat fundà l'"Obra de Santa María al Servicio de la Iglesia",³⁸ és a dir, una congregació femenina d'ajuda sacerdotal, i una residència d'estudiants al carrer d'Écija, número 4, el qual va obtenir la categoria de Col·legi Major l'any 1961³⁹ i fou posat sota la denominació de Sant Joan Evangelista. Compromès amb el treball i la pobresa, Evarist Feliu va morir, a Madrid, el 21 de juliol de 1968.

A l'hora de glossar la personalitat del desaparegut, els comentaris a la premsa gironina lloaren, especialment, l'actuació fins a la guerra. Un autor que signà Suplente al diari oficial de Girona afirmà: *"En Gerona, todos cuantos pasamos de cierta edad conocimos a mossén Feliu. Su labor en los primeros Casals d'Estiu, seguida de la que desplegó en la Federació de Joves Cristians lo popularizaron como a ningún otro sacerdote de la diócesis en aquella época. Los niños y los jóvenes gerundenses -hombres maduros hoy, los supervivientes- que entonces recibieron el corazón y la entrega total de mossén Feliu serían incontables y todos le correspondían con su amistad, un afecto y una devoción entrañables. Porque una de las características de mossén Feliu era precisamente la de saber ganarse el corazón de cuantos se le acercaban y si algunos no se le aproximaban él los buscaba y los conquistaba a poco. Fue, en este aspecto, un auténtico pescador de almas. A esa su acción proyectada sobre nuestra juventud, ya peligrosa en plena república sectaria y persecutoria, hay que añadir la que llevó a término durante la guerra civil en cuyo transcurso pasó por las más difíciles circunstancias por las que puede pasar un hombre, y la no menos amplia y espiritualmente heroica que realizó después de la liberación".*⁴⁰

El setmanari *Vida Parroquial*, de Figueres, a la portada, va presentar la fotografia del traspasat i un text carregat de panegíric: "Asceta. Home d'oració i d'acció. Home de sacrifici. Sacerdot lliurat a la vivència i al servei de la fe. Somriure permanent. Serenitat i preocupació constant pels altres. Fou tot de tots. La seva mort ha deixat una estela d'exemplaritat. Empordanès. Una mirada profundament clara. I sempre a punt per la paraula amable, comprensiva, vivificant. Va viure com un sant. I com un sant va morir". A l'interior, un article de Manuel Pont Bosch (Anglès, 1928-Banyoles, 2010), director de la publicació repetia més de sis vegades la paraula sant i concloua: "Realment Mn. Feliu era un sant!".⁴¹

37. *Todo para María. Anales*, 7 (abril de 1949), p. 75.

38. Glossada per Gumersindo PALAHÍ, "Mossén Feliu y su obra de Santa María al servicio de la Iglesia", *Los Sitios*, (25 de setembre de 1968), p. 3.

39. *Boletín Oficial del Estado*, 20 de juny de 1961, p. 9.328.

40. "Mussán' Feliu", *Los Sitios*, (17 de setembre de 1968), p. 3. Altres comentaris: "Mosén Feliu ha muerto", *Los Sitios*, (24 de juliol de 1968), p. 3; PUGNAU, "Una vida", *Los Sitios*, (28 de juliol de 1968), p. 3; R. TAPIOLA, "Réquiem a Mosén Evaristo Feliu", *Los Sitios*, (1 d'agost de 1968), p. 4; CIERZO, "Recuerdo y homenaje", *Los Sitios*, (1 de setembre de 1968), p. 3; Gumersindo PALAHÍ, "Explorando una vida: Mn. Feliu", *Los Sitios*, (8 de setembre de 1968), p. 8.

41. *VP*, (24 de setembre de 1968). Val a dir que mossèn Pont, autor d'aquestes afirmacions, es va secularitzar el 1994 i va fer una declaració d'apostasia.

SETMANARI

DIRECTOR
MANUEL FONT I BOSCH

Dirección, Edición y Administración
San Lázaro, 21 - Tel. 241322-241144
Organo Ampurdanés de A. C.
Año XXXII - Semanario - 31 de Septbr. 1989
Impreso en Artes Gráficas Traynor
Deposito Legal Figueras - 08 - 128 - 1982
NÚMERO 1489

DE FIGUERES

PARROQUIA DE LA
SAGRADA FAMILIA

Hasta tiempo que superábamos la cuarta parroquia figuerense. Ha salido ya a la luz pública el decreto de su erección, en el que se sitúan sus límites. Ante la noticia, nos preguntamos: ¿Cuál ha sido la reacción de los figuerenses? Sin duda alguna se harán conjeturas para todos los gustos. El señor Olugo, debidamente asesorado, ha creído conveniente erigir en Figueras una nueva parroquia, ha querido dedicarla a la Sagrada Familia y ha puesto su episcopio en ella. Nosotros estamos con el Olugo y nos parece que es decisión, además de ser perfectamente lógica, se hacía necesaria.

Uno de los remanentes que le suculchada ha, decía solo o incluso esto: "¿Van a levantar una nueva iglesia ahora, si las que hay no están terminadas y se van quedando vacías?" Hasta cierto punto la reflexión es válida. Por lo menos nos permite constatar que existe en los cristianos, una preocupación. Ahora bien, desorientados que siempre concebimos de Parroquia queda reducido a las paredes de un templo, cuando en realidad lo importante para toda comunidad parroquial es el espíritu. Y este es negativo. No son los templos los que hacen el espíritu —aunque luego ayudan a manifestarlo— sino que es el espíritu el que levanta los templos.

Nosotros estamos al lado de nuestro Olugo, no por adhesión sino por absoluta convicción. Pensamos que todo lo que se haga para que la labor pastoral de los sacerdotes sea más eficaz, siempre será poca. Y no cabe la menor duda de que la multiplicación de Parroquias en las ciudades no hace necesaria, debido al crecimiento que éstas están experimentando. Puede verse que nosotros se sigue la táctica de dejar sin sacerdote con residencia a las poblaciones rurales, se incrementa el número de felices en las ciudades. Es evidente que el auge de población había producido un crecimiento de zonas parroquial que encaja a las posibilidades del Párcos. La solución no estaba en poner más sacerdotes, sino en crear parroquias nuevas.

Y esta es la solución mejor —la que se ha adoptado en Figueras y en otras ciudades— partiendo del concepto Parroquia como comunidad de felices que ayudándose mutuamente persiguen un mismo fin. Para que el Párcos pueda realizar una labor pastoral positiva, necesita conocer a sus felices: conocerlos bien con su nombre, con sus problemas. Si el número de felices dentro de la capacidad normal de un hombre —aunque está ayudado por colaboradores, casi siempre un poco marginados— es tan grande que el Párcos comienza a ser indiferente y podría actuar directamente sobre cada uno de ellos. En cambio, reduciendo el nú-

Acepta.

Homo d'oració i d'ecolè.

Homo de sacrifici.

Sacerdot il·luminat a la vivència

i al servei de la fe.

Somriure permanent.

Sensibilitat i preocupació constant

pels altres.

Fou tot de tot. La seva mort

ha deixat una estela d'exemplaritat.

Emperadanya.

Una mirada profundament clara.

I sempre a punt per la paraula

amable, comprensiva, vivificant.

Va viure com un sant.

I com un sant va morir.

(text en les pàgines centrals)

Mn. Evarist Feliu i Soler

mero de felices, incrementando el número de Parroquias, se facilita enormemente la labor sacerdotal.

La familia parroquial es el resultado de la reunión de un número de familias, formando una verdadera comunidad con todo lo que la palabra significa. La familia parroquial como tal tiene sus problemas que deben reflejar bastante los de las otras familias; si en las familias se vive un clima de fe, por ejemplo, se refleja en una vida parroquial íntima y sincera. Si por el contrario en las familias se vive la indiferencia religiosa, también se nota en una vida parroquial sombría y fría. Esta es la razón por la cual el Párcos que quiere de verdad que la familia parroquial tenga una vida fructuosa, debe movilizarse con la preferencia de cada uno de las familias con auténtico espíritu de servicio.

Personalmente, cuando he recibido la noticia de la erección de una nueva Parroquia, en la misma en que he pasado he sido en el templo que sin duda alguna deberá levantarse más pronto a más tarde. La tarea principal del nuevo Párcos

—en este si he pasado inmediatamente— consistirá en crear conciencia de Parroquia al grupo de familias que se sentirán desgajadas del viejo tronco. Crecerá un poco de conciencia la nueva; pero con voluntad —y si los más comprometidos con la Iglesia colaboran— todo puede hacerse. De ahí nace la necesidad del templo que se edificará con la ayuda de Dios y la cooperación de todos, con total explícita simplicidad —no sin una particular de la comunión— que hoy caracteriza a las nuevas cosas dedicadas a Dios.

Podríamos haber largamente sobre el tema; pero nos parece que hemos dado ya la razón principal por la cual aceptamos con gusto la erección de una nueva Parroquia en Figueras. Otro día diremos que nos ha parecido un acierto el dedicarla a la Sagrada Familia. Ahora, si realmente estamos con la Iglesia, veremos que la multiplicación de Parroquias, lejos de ser un peso para la economía de los católicos, es una admirable solución para que los felices puedan tener una vida cristiana auténtica siempre y en todos sentidos.

M. F.

Portada de Vida Parroquial, de Figueres, arran de la mort de mossèn Evarist Feliu.

Només dos capellans de la diòcesi de Girona assistiren a l'enterrament, a Madrid: Gumersind Palahí (Figueres, 1913-1985) i Gumersind Vilagran (Avinyonet de Puigventós, 1913-Palamós, 2004). El primer, de tarannà integrista,⁴² va dedicar-li diversos articles en la premsa gironina i propugnà el moviment de cendres per retenir-lo més a prop: *"¿Crees, lector amigo, que pueden quedar en Madrid, en aquella ingente necrópolis, los restos de nuestro Mn. Feliu? Si sentimos a su tiempo, no sin tentación de protesta, su marcha de Gerona, que él aceptó por obediencia y por fidelidad a la voz de la Providencia, manifestada por los superiores, no creo sea exagerado el deseo que sus restos descansen entre nosotros"*.⁴³

En el primer aniversari de la mort, se celebraren misses per remei de la seva ànima a Madrid, Sant Mori, Sant Joan de Mollet, Banyoles, Tossa de Mar, Girona, Barcelona, Xàbia, Yuste.⁴⁴ A Girona fou recordat, a l'església de Sant Feliu, amb una missa i en una sessió necrològica, a la mateixa església, en què els admiradors del temps republicans –vinculats a la Federació de Joves Cristians de Catalunya– prengueren la paraula: el doctor Albert Bonet, Ferran Ruiz-Hébrard, Josep M. Ginès, Armengol i el bisbe Narcís Jubany. Però ningú dels que havien estat tancats a la Presó Provincial no va dir, o no fou convidat a dir, una sola paraula sobre aquell temps de captius i de represàlies que significaven la continuació de la Guerra Civil.

APORTACIÓ PERSONAL

Per documentació i testimoniatges orals de la meua família, puc contribuir a ampliar l'actuació de mossèn Evarist Feliu en temps de la postguerra, l'etapa més delicada de la seva vida, com a eclesiàstic a la ciutat de Girona.

El meu pare, Ricard Clara Dalmau (Calonge, 1916-Girona, 1982), tipògraf de professió, en els primers mesos de la Guerra Civil, va marxar al front com a milicià voluntari, potser enquadrat pel Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM), per tal de combatre, en terres aragoneses, els partidaris d'aixafar la República, però –després d'una estada breu a l'escenari bèl·lic– retornà a casa. Més endavant, li tocà de reingressar al front republicà, pel fet de ser de quinta de 1937. Al final de la guerra era en terres de Guadalajara i fou internat en un camp de concentració.

Aproximadament al cap d'un mes, va aconseguir els avals per poder-ne sortir, i va regressar a Girona, on s'havia de presentar, periòdicament, a la Guàrdia Civil. Com que coneixia mossèn Feliu del temps de la República, més que per afinitats religioses perquè havia practicat el futbol en un equip del fejocisme,⁴⁵ va visitar-lo

42. Josep CLARA, "L'integriste al segle xx: Gumersind Palahí, capellà de Figueres (1913-1985)", *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, 44 (2013), p. 517-536.

43. Gumersido PALAHÍ, "¡Hasta pronto Mossén Feliu!", *Los Sitios*, (25 de juliol de 1968), p. 3.

44. *Abc*, (20 de juliol de 1969), p. 82.

45. Va ser president de la secció de futbol del grup Sant Narcís, *Diari de Girona*, (4 d'octubre de 1934), p. 2.

i li explicà la situació en què es trobava. Al cap de pocs dies, el mossèn li lliurà un certificat que deia:

"El infrascrito Evaristo Feliu y Soler, presbítero, catedrático del Seminario Conciliar, capellán de la Cárcel Provincial y consiliario de las Juventudes Católicas.

Declara que conoce desde su infancia al joven Ricardo Clara Dalmau, natural y vecino de ésta de Gerona, el que ha observado siempre buena conducta moral y religiosa; figurando inscrito en la Acción Católica (Sección de Jóvenes); que no ha pertenecido nunca a partido político de izquierda y menos de los que integraban el Frente Popular; y que en sus conversaciones y manera de obrar ha demostrado su simpatía por el Movimiento Libertador.

Por todo lo cual garantiza su completa adhesión al Glorioso Movimiento Nacional.

Gerona, 25 de abril de 1939.

Año de la Victoria.

Evaristo Feliu, Pbro.

Por conocimiento del firmante

+ José, Obispo de Gerona".

Quan el pare es presentà a la Guàrdia Civil i mostrà el certificat, li digueren que no calia que hi tornés.⁴⁶ La signatura del bisbe, que avalava la paraula de mossèn Feliu, causà un efecte immediat. El meu progenitor va copsar el poder de les persones influents, restà agraït al mossèn i mai no vaig sentir-li cap comentari negatiu.

Altrament, el meu oncle, Ferran Clara Dalmau (Calonge, 1907-Girona, 1989), de professió comptable en una entitat bancària, va ser empresonat a Girona i condemnat a vint anys de reclusió per un consell de guerra. Va estar-se a la presó entre el febrer de 1939 i el maig de 1943, i va conèixer directament l'activitat de mossèn Feliu com a capellà dels reclusos. La imatge que me'n va transmetre –de paraula i per escrit– se situava, per descomptat, en la línia crítica dels presoners que hagueren de suportar l'obligatorietat de la religió com a component del règim

46. He trobat un altre aval de l'Ajuntament de Girona sobre el meu pare, de "23 años, soltero, tipógrafo, natural de Calonge (Gerona), vecino de Gerona, con domicilio en Carreras Peralta 6, 1º", en què s'afirma: "informan que antes del Movimiento no pertenecía a ningún partido político ni sindical, habiendo pertenecido a Acción Católica. Durante el dominio rojo perteneció a la sindical UGT. Declaran Pablo Artigas, Misionero del Corazón de María, y Evaristo Feliu, Pbro. (Ballesterías 3), que a su juicio es persona de intachable conducta, buen católico, y muy adicto a la España nacional". Document datat el 24 de novembre (segurament de 1939). Arxiu Municipal de Girona, Certificats de conducta.

franquista i unes maneres d'actuació obstinada que els presoners polítics no aprovaren. Com a contrast, l'oncle lloava la intervenció del pare Joan Alsina Bergadà, missioner del Cor de Maria, vinculat a Lleida, que s'implicà, generosament, a defensar-lo davant les autoritats militars.

APUNT FINAL

La formació de mossèn Feliu com a capellà s'emmarca en les coordenades traçades per Josep M. Marquès en establir la imatge del grup al moment d'ordenar-se: "La clerecia era un cos social segregat. Els més zelosos dels seus membres criticaven als altres qualsevol detall que significués asseglament. Era també un cos controlat. No sols pels fidels, els més influents dels quals podien acudir al bisbe amb queixes o denúncies sobre els capellans. El control des de dalt s'exercia de dues maneres: amb les conferències eclesiàstiques i els exercicis espirituals".⁴⁷

Ningú no podrà negar que, a més de l'espiritualitat i la ingenuïtat que guià els seus actes, sempre va ser un capellà actiu, i va ser-ho fins a darrera hora. Els admiradors ens el pinten baix, prim, a la manera d'un asceta i amb un somriure als llavis. Deixà pocs escrits, però fou diligent i persistent.

Tant per l'actuació prop dels joves com dels presos de la República, per la vida més llarga de què gaudí, Evarist Feliu va ser més conegut a Girona, que el seu germà monjo de Montserrat, el qual gaudeix d'un honor superior, ja que ha estat beatificat el 2013, però que va perdre contacte amb la diòcesi d'origen.

És evident que el personatge hagué de sobreviure dos moments molt diferents i diferenciats, el dels joves i el dels empresonats, força més incòmode i difícil el segon, sobretot per les conseqüències dels esdeveniments derivats del procés revolucionari, l'enfrontament bèl·lic i la revenja del vencedor davant del derrotat en una confrontació que va dividir la societat en dos bàndols.

Per a les persones que no sofriren la repressió de postguerra i figuraren en els rengles dels guanyadors resultà fàcil de qualificar d'heroica o de modèlica l'actuació del mossèn entre els presoners d'una guerra entre germans. Aquestes persones parlaren en nom de la part de la població que no patí la revenja i no va conèixer el clima de la presó gironina. Altrament fou la consideració dels que la sofriren i observaren directament que el capellà traspassà les llibertats individuals i –gastant un relativisme moral– no es qüestionà la licitud de la pena de mort, el "no mataràs" dels manaments de la religió catòlica –infringits quan predominava la passió descontrolada, l'odi i la ira–, i únicament intercedí i pressionà, amb persistència, perquè els condemnats morissin confessats i convertits.

47. Josep M. MARQUÈS, "La diòcesi de Girona...", p. 81.

Que, passats els anys i amb la nova mentalitat derivada del concili Vaticà II, l'actuació d'Evarist Feliu començava a ser qüestionada, fins i tot entre els eclesiàstics, ho il·lustra un comentari de 1975, escrit per un dels seus alumnes i admirador, el capellà Josep Teixidor: *"¿Cómo reseñar al lector de hoy un hombre formado en los reglamentos de una problemática tan distinta, tan estrecha a veces, que él aplicaba con absoluta sinceridad? Mosén Feliu era un asceta. Seguirle, costaba. Recoger sus consejos un mozuelo de dieciséis años tenía, creo yo, mucho de virtud. Y, sin embargo, fascinaba e incluso quienes ahora le denigran fueron, quizá, sus admiradores y fieles entusiastas"*.⁴⁸

Evidentment: en el temps del postconcili, mossèn Feliu lligava més amb un personatge dels novel·lats o retratats per Josep M. Gironella que amb els ideals de renovació i, en el cas espanyol, de rèquiem per la cristiandat, que es proposaven en la nova pastoral.⁴⁹ I si els eclesiàstics es permetien de denigrar-lo, què podia esperar-se dels que no ho eren i professaven altres ideologies o recordaven, inevitablement, temps pocs grats per a ells i llurs famílies?

48. José TEIXIDOR, "Mosén Evaristo Feliu, una vida a discutir", *Los Sitios*, (20 de juliol de 1975), p. 4.

49. Hilari RAGUER, *Réquiem por la cristiandad. El Concilio Vaticano II y su impacto en España*, Barcelona, Península, 2006.